

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Nieuwe Waarden Alblasserwaard

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

1 Advies over het MER in het kort

Waterschap Rivierenland wil het watersysteem in de Alblasserwaard verbeteren. Onder extreme omstandigheden, bijvoorbeeld als het lang en veel regent, lukt het niet meer om voldoende en op tijd water af te voeren met de twee gemalen in Kinderdijk. Op sommige plaatsen komt het water dan zo hoog te staan dat er niet meer voldaan wordt aan de waterveiligheidseisen. Met het project Nieuwe Waarden Alblasserwaard (verder: NWA) wil het waterschap op verschillende locaties binnen de Alblasserwaard maatregelen treffen om het waterpeil ook in de toekomst goed te kunnen beheersen.¹ Over een deel van deze maatregelen wil het waterschap nu een besluit nemen.

Het gaat om de aanleg van een nieuw gemaal bij Hardinxveld met een nieuw boezemkanaal en de aanleg van een nieuw poldergemaal. Voor het besluit hierover is een milieueffectrapport (MER) opgesteld. Het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland moet instemmen met het projectbesluit. Zij heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'de Commissie') gevraagd te adviseren over het MER. In dit advies spreekt de Commissie zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER. Dit advies gaat over het totale MER, dus zowel MER fase 1 als 2. Dit omdat het gehele milieuonderzoek hoort bij het projectbesluit.

Wat staat in het MER?

Met een gefaseerde aanpak is van grof naar fijn gewerkt: eerst is de locatie voor het nieuwe gemaal gekozen (MER fase 1²), en daarna is een ontwerp voor de besluitvorming uitgewerkt (MER fase 2³). In fase 1 zijn drie locaties voor een nieuw boezemgemaal onderzocht: twee locaties bij Groot-Ammers in polder Streefkerk (Groot-Ammers Sluis en Groot-Ammers West) en één bij Hardinxveld. Alle drie voldoen aan het doel om in 2035 voldoende water af te kunnen voeren. Omdat het gemaal bij Hardinxveld zelf onvoldoende capaciteit kan bieden⁴, wordt gebruik gemaakt van de overcapaciteit bij Kinderdijk.

De locatie Groot-Ammers Sluis scoort negatiever op erfgoed en wonen dan de andere twee locaties. Groot-Ammers West heeft sterk negatieve effecten op weidevogelgebieden en landbouw, terwijl locatie Hardinxveld slecht scoort op beschermde gebieden in het Natuurnetwerk Nederland (NNN), zo staat in het MER fase 1. Het waterschap heeft, mede op basis van de inzichten uit dit deel van het MER, in 2020 voor de locatie Hardinxveld gekozen.

In fase 2 zijn de mogelijkheden voor een gemaal in Hardinxveld in meer detail onderzocht. Eerst zijn twee mogelijke locaties voor het boezemgemaal en verschillende tracés voor het boezemkanaal onderzocht. In het MER fase 2 staat dat een nieuw gemaal dicht bij het bestaande gemaal een negatieve impact heeft op de cultuurhistorische en landschappelijke waarden van het Kolffgemaal en andere historische elementen. Een gemaal op wat grotere

¹ Meer informatie over het project staat hier: <https://www.waterschaprivierenland.nl/nieuwe-waarden-alblasserwaard-nwa>.

² Waterschap Rivierenland, 26 april 2021. *Milieu Effect Rapport – Fase 1, Boezembemaling Overwaard*.

³ Infram, maart 2026. *Milieueffectrapport fase 2 Nieuwe Waarden Alblasserwaard: Nieuwe af- en aanvoertracés van water voor de Overwaard*.

⁴ De capaciteit van het alternatief Hardinxveld wordt beperkt tot 1.200 m³/min omdat via de Giessen niet meer water aangevoerd kan worden. Uitbreiding (verbreding en/of verdieping) van de Giessen is niet haalbaar omdat de kades en het buitendijkse gebied voor een groot deel bebouwd zijn (zie onder andere Samenvatting MER fase 1).

afstand heeft dat minder, maar het vraagt wel meer bouw materiaal en meer energie om het water via lange kokers af te voeren naar de Merwede. Er zijn drie tracés onderzocht voor het boezemkanaal tussen de Giessen en het nieuwe gemaal. Het voorkeustracé scoort negatiever op het NNN en landbouw dan de andere twee; en juist positiever op mogelijkheden voor de aanleg van nieuwe natuurwaarden. Bij de keuze is meegewogen dat het voorkeustracé ruimte biedt voor een zonneveld⁵.

Het MER fase 2 beschrijft ook de milieugevolgen van het uitgewerkte en geoptimaliseerde voorkeursalternatief. De aanlegfase zal tot hinder leiden (vooral door bouwverkeer en geluid), en heeft tijdelijk een negatief effect op natuurwaarden (door stikstof en aantasting van het NNN). Door het inrichten van vervangende natuur zijn de uiteindelijke effecten op natuur vooral als positief beoordeeld. De waterkwaliteit- en kwantiteitsopgave scoren positief. Voor landschap, aardkundige waarden, cultuurhistorie, archeologie en gebruiksfuncties zijn de effecten als negatief beoordeeld.

Wat is het advies van de Commissie?

Het totale MER omvat veel informatie. De twee samenvattingen geven tezamen een goed beeld van de onderzochte alternatieven en varianten en de effectbeoordelingen. Zowel de samenvattingen als de hoofdrapporten zelf geven een korte beschrijving van de voorgeschiedenis en de keuzes die tijdens het ontwerpproces gemaakt zijn.

De Commissie signaleert bij de toetsing van het MER dat belangrijke informatie ontbreekt. Het aanvullen van die informatie is essentieel om het belang van de leefomgeving volwaardig mee te kunnen wegen bij het besluit over maatregelen van het project Nieuwe Waarden Alblasserwaard. Het gaat om de volgende punten:

- **Vergelijkbaarheid van de effecten van drie locaties voor een nieuw gemaal (MER fase 1).** Bij de alternatieven in Groot-Ammers worden gemaal en boezemkanaal ingericht op een andere afvoercapaciteit dan de locatie bij Hardinxveld. De effecten van de alternatieven zijn hierdoor niet zuiver te vergelijken. Ook zijn locatiespecifieke kenmerken en de betekenis van klimaatverandering en bodemdaling onvoldoende meegenomen in de beoordeling.
- **Inzicht in en vergelijking met de referentiesituatie (MER fase 2).** Ook bij de uitwerking van de locatie Hardinxveld vraagt de wijze waarop autonome ontwikkelingen in de referentiesituatie zijn meegenomen verduidelijking en waar nodig aanpassing van de effectbeoordeling.
- **Vervolgonderzoeken naar archeologie en nautische aspecten.** In MER fase 1 staat dat voor archeologie en nautische functies meer onderzoek nodig is. MER fase 2 komt hier niet op terug. Er is geen gebruik gemaakt van beschikbaar onderzoek naar archeologische waarden. Het is onduidelijk of nu al rekening gehouden kan worden met belangrijke archeologische waarden, en hoe groot het risico op vertraging is tijdens de aanleg van het boezemkanaal. Ook is niet duidelijk in hoeverre mogelijke effecten van uitstromend water op (recreatie)schepen te voorkomen zijn.
- **De betekenis voor de ruimtelijke kwaliteit.** In de effectbeoordeling van het projectbesluit mist het onderwerp ruimtelijke kwaliteit. Gezien de omvang van het project is dat wel belangrijk, net als (foto)visualisaties van de toekomstige situatie.

⁵ Voor een onderzoek naar de haalbaarheid van dit zonneveld hebben provincie Zuid-Holland, Waterschap Rivierenland, Gemeente Hardinxveld-Giessendam en familie Den Hartog een intentieovereenkomst gesloten (30 mei 2023, PZH-2023-833510702). Op 14 oktober 2025 heeft provincie Zuid-Holland een beschikking gepubliceerd op de aanvraag voor een omgevingsvergunning voor Zonneveld 't Groene Hartingshof B.V. (documentnummer 515690).

- **Aansluiting MER op projectbesluit.** Het projectbesluit biedt flexibiliteit voor de verdere uitwerking en de uitvoering. Om ongewenste effecten te voorkomen zullen in voorbereiding op de uitvoering nog maatregelen uitgewerkt worden. Het MER fase 2 bevat hier weinig informatie over: wat de uitgangssituatie is, om wat voor maatregelen het kan gaan, of die haalbaar zijn en of dit tot specifieke eisen leidt.

Het waterschap wil rond 2035 vaststellen welke extra maatregelen op dat moment nodig en passend zijn om ook in 2050 voldoende water af te kunnen voeren. De Commissie benadrukt het belang van voortgang en vervolgstappen. Ze beveelt aan tijdig te onderzoeken op welke manieren de afvoer-, aanvoer- en/ of bergingscapaciteit van het watersysteem in 2050 kan worden vergroot.

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar oordeel toe en geeft ze aandachtspunten voor het vervolgtraject.

Aanleiding MER

Binnen het gebiedsprogramma Alblasserwaard-Vijfheerenlanden werkt Waterschap Rivierenland aan het realiseren van een veilig en klimaatbestendig gebied.⁶ Daarvoor gaat ze het watersysteem in de Alblasserwaard grootschalig aanpassen en diverse kades versterken. Het project Nieuwe Waarden Alblasserwaard moet zorgen dat de aan- en afvoer van water op orde is. Onderdeel van het project is het aanleggen van een nieuw boezemgemaal bij Hardinxveld en een nieuw boezemkanaal om water aan- en af te voeren via de Beneden-Merwede. Ook wordt een nieuw poldergemaal aangelegd om water uit het westelijk polderwatersysteem op de nieuwe boezem af te wateren.

Om deze maatregelen te kunnen realiseren heeft Waterschap Rivierenland een ontwerp-projectbesluit opgesteld. Dit projectbesluit moet worden goedgekeurd door het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland. De goedkeuring van dit besluit is op grond van het Omgevingsbesluit (Bijlage V, project K4, werken voor kanalisering en werken ter beperking van overstromingen) mer-beoordelingsplichtig. Bij de start van het project is al besloten om, gezien de mogelijke effecten voor het milieu, een MER op te stellen. In 2020 heeft de provincie Zuid-Holland de Commissie gevraagd te adviseren over de inhoud van het op te stellen MER.⁷

Voor de besluitvorming zijn vervolgens verschillende fases doorlopen. In de verkenningsfase is de locatie voor het nieuwe boezemgemaal vastgesteld door het dagelijks bestuur van Waterschap Rivierenland. Voor deze keuze is een MER fase 1 opgesteld. Vervolgens heeft het dagelijks bestuur een voorkeursalternatief vastgesteld, te weten het tracé voor het boezemkanaal en de plaats voor het nieuwe gemaal. Dit voorkeursalternatief is uitgewerkt en integraal beoordeeld in het MER fase 2. Het project-MER bij het ontwerp-projectbesluit bestaat uit MER fase 1 en MER fase 2 tezamen.

Rol van de Commissie

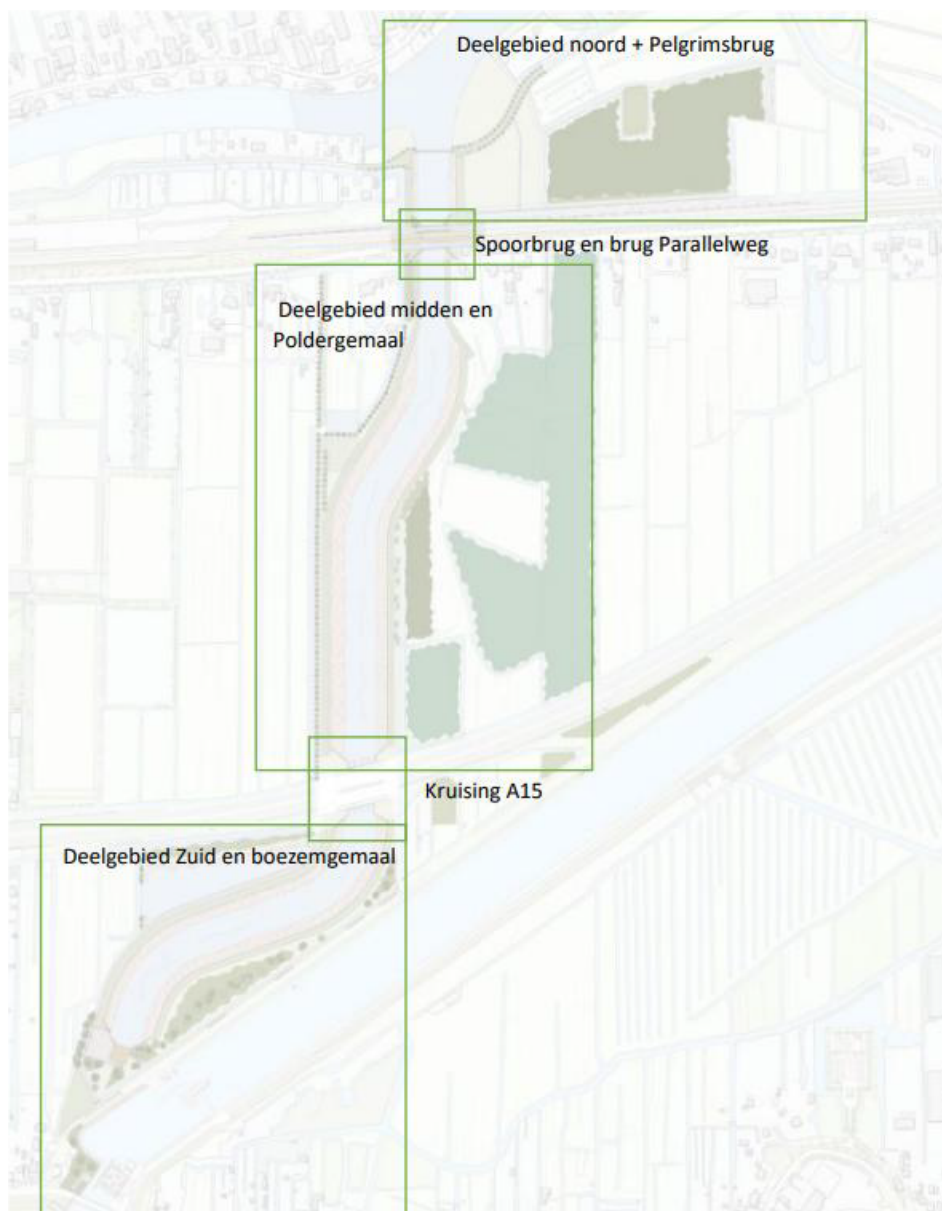
De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland – besluit omtrent goedkeuring over projectbesluit.

⁶ <https://www.waterschaprivierenland.nl/gebiedsprogramma-alblasserwaard-vijfheerenlanden-a5h>.

⁷ Commissie voor de milieueffectrapportage, 7 juli 2020. Boezembemaling Overwaard. Advies over de reikwijdte en detailniveau.

Op 30 juni 2026 heeft de Commissie een bezoek gebracht aan het projectgebied. Medewerkers van het waterschap en de provincie hebben een toelichting gegeven op het project, het MER en de achterliggende onderzoeken. De deskundigen van de Commissie stelden ook vragen ter verduidelijking voor een goed begrip van het project, het MER en het ontwerp-projectbesluit.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt staan op de website. Deze zijn te vinden door nummer 3435 op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

Figuur 1 Deelgebieden in het project (bron: Ontwerp-projectbesluit Nieuwe Waarden Alblasserwaard Motivering en overwegingen).

2 Toelichting op het advies

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar oordeel toe en geeft zij adviezen voor de op te stellen aanvulling. Deze adviezen zijn opgenomen in een tekstkader. Naar het oordeel van de Commissie is het uitvoeren ervan essentieel om het milieubelang volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming door Gedeputeerde Staten.

In de tekst wordt ook een aanbeveling gedaan voor het vervolg. Deze is bedoeld om de kwaliteit van de besluitvorming, nu en in de toekomst, te verbeteren.

2.1 De wijze van beoordeling van het MER

Het projectbesluit maakt de aanleg van het nieuwe boezemgemaal en –kanaal mogelijk. Dit is het eerste juridisch–planologische besluit waarmee besloten wordt over de Nieuwe Waarden Alblasserwaard (NWA). De eerdere keuzes van het waterschap om tot de uiteindelijke locatie van het boezemgemaal en –kanaal te komen hebben deze status niet, ondanks dat belanghebbenden daar op konden reageren met zienswijzen.

Voor de uitvoering van het project worden de voor de aanlegfase benodigde vergunningen aangevraagd. Daarna volgen de bouw van het gemaal, de aanleg van het kanaal, de bouw van de kunstwerken en de uitvoering van de natuurcompensatie (zie bladzijde 35 van MER fase 2).

Het MER is opgesteld voor het projectbesluit (zie ook het grijze tekstblok in hoofdstuk 1 van dit advies). Voor de Commissie betekent dit dat zij in haar advies het gehele milieuonderzoek – voor zowel de fasen 1 als 2 – betreft dat is gebruikt bij de keuzes voor NWA. Per onderdeel van het milieuonderzoek heeft de Commissie de kwaliteit en inhoud beoordeeld, op een detailniveau dat past bij het keuzemoment.

2.2 MER fase 1 – vergelijkbaarheid van de locatiealternatieven

Goede vergelijking van alternatieven nodig voor onderbouwing locatiekeuze

In 2021 heeft het waterschap gekozen voor Hardinxveld als locatie voor een nieuw gemaal (inclusief een nieuw boezemkanaal). De Commissie constateert dat sinds de locatiekeuze in 2021 al verschillende vervolgstappen en –besluiten genomen zijn. Zo is in 2023 een visie afgerond voor de inrichting van het boezemkanaal naar dit nieuwe gemaal.⁸ Dit rapport bevat een uitwerking van één van de tracés voor het boezemkanaal, rekening houdend met een zonneveld en de vereiste natuurcompensatie. De visie, vastgesteld door de gemeenteraad van Hardinxveld op 27 maart 2025, is gebruikt als onderliggende informatie bij het verlenen van een vergunning voor de aanleg van een zonnepark.

Dat deze vervolgstappen al gezet zijn, neemt niet weg dat het gehele MER ten grondslag ligt aan het projectbesluit. Dat houdt in dat voorliggend advies ook over het MER fase 1 gaat, en

⁸ Lagendijk Tuin- en landschapsarchitecten, 26 oktober 2023. *Integraal gebiedsplan 'Groene Oevers' Hardinxveld–Giessendam*.

daarmee over informatie die relevant is voor de locatiekeuze. De Commissie constateert dat het MER fase 1 geen eenduidige en goed vergelijkbare beoordeling van alternatieven bevat.⁹ Dat is wel nodig voor een onderbouwde afweging tussen drie locaties. Daarbij zijn twee punten relevant: de vergelijkbaarheid van de alternatieven zelf, en onderscheidende informatie in de beoordeling.

Effecten alternatieven niet goed vergelijkbaar

Het MER fase 1 is opgesteld voor de locatiekeuze van het gemaal om het watersysteem in de Overwaard beter te kunnen beheersen. De Commissie constateert dat de drie onderzochte locatiealternatieven (Groot Ammers–West, Groot–Ammers Sluis en Hardinxveld) niet vergelijkbaar zijn wat betreft afvoercapaciteit. Relevant daarbij is dat met het projectbesluit nu een keuze gemaakt wordt voor de benodigde afvoer in 2035, met een doorkijk naar de afvoer in 2050.

De alternatieven verschillen echter in de maximale toekomstige afvoercapaciteit, wat doorwerkt in de beoordeling van de effecten:

- Groot–Ammers Sluis: het nieuwe boezemgemaal heeft een capaciteit van 1550 m³/minuut. Gemaalhuis, aan- en afvoerkokers en boezemkanaal (Ammerse boezem) zijn ontworpen op 1800 m³/minuut.
- Groot–Ammers West: het nieuwe boezemgemaal heeft een capaciteit van 1550 m³/minuut. Gemaalhuis, aan- en afvoerkokers en boezemkanaal (verbreedde deel van het Achterwaterschap) zijn ontworpen op 1800 m³/minuut.
- Hardinxveld: het nieuwe gemaal heeft een capaciteit van 1200 m³/minuut, net als het nieuwe boezemkanaal. Daarnaast wordt voor maximaal 350 m³/minuut gebruik gemaakt van overcapaciteit bij Kinderdijk.

Een belangrijk verschil is dat de alternatieven Groot–Ammers al anticiperen op toekomstige afvoercapaciteiten, en Hardinxveld niet. Daardoor mist een zuivere vergelijking van de locatiealternatieven.

Beoordeling houdt onvoldoende rekening met locatieverschillen en autonome ontwikkelingen

Bij de beoordeling ligt veel nadruk op effecten door ruimtebeslag en veel minder op veranderingen in kwaliteit. Daardoor wegen locatiespecifieke kenmerken maar beperkt mee in de scores, zoals bij stikstof en weidevogels (zie onderstaand tekstkader). Het gaat dan zowel om negatieve als om positieve effecten waarop de alternatieven wezenlijk van elkaar verschillen.

Stikstof en weidevogels: rekening houden met locatiespecifieke verschillen

Bij de effecten door stikstofemissies ligt de nadruk in MER fase 1 op de effecten tijdens de aanlegfase. De Commissie constateert dat er geen rekening is gehouden met veranderingen in het grondgebruik. De tracés voor een boezemkanaal richting Groot–Ammers West lopen vrijwel volledig door agrarisch gebied. Wanneer dit uit gebruik genomen wordt, zal dit leiden tot een afname van stikstofemissie. Voor de locaties Groot–Ammers Sluis en Hardinxveld geldt dit minder, omdat deze deels door NNN lopen. Dit verschil is niet meegenomen in de Voortoets¹⁰. Voor het MER zijn ook positieve effecten relevant.

⁹ Ook de provincie Zuid–Holland wijst in haar zienswijze op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) op het belang van transparante besluitvorming en geeft daarover mee: ‘Geef in het MER duidelijkheid omtrent de wegingsfactoren die worden gehanteerd in het trechteringsproces voor de locatiekeuze en vervolgens voor het voorkeursalternatief. Er dient sprake te zijn van een transparante afweging.’

¹⁰ Sweco, 9 oktober 2020. *Natura 2000-toets Verkenning watersysteemmaatregelen Alblasserwaard*.

De effecten op weidevogelgebieden worden bepaald aan de hand van drie criteria: de oppervlakte, effecten op het gebruik/functioneren van het gebied en de huidige kwaliteit/samenhang van weidevogelgebieden (zie bladzijde 94 in MER fase 1). De beoordeling zelf lijkt alleen uit te gaan van het ruimtebeslag. De alternatieven 1 en 2 scoren daardoor slecht respectievelijk zeer slecht vanwege het ruimtebeslag op aangewezen weidevogelgebied. Deze gebieden betreffen echter slechts een aanduiding op een kaart die niets zegt over de daadwerkelijke aanwezigheid van weidevogels. Uit openbare bronnen (zoals de Nationale Databank Flora en Fauna¹¹) blijkt dat ter plaatse van alle drie de alternatieven weidevogels de afgelopen 10 jaar vrijwel afwezig waren. Dit criterium is daarom niet onderscheidend tussen de alternatieven. Een neutrale score is in dat kader aannemelijker.

Een tweede aandachtspunt in de beoordeling gaat over de manier waarin autonome ontwikkelingen zijn meegenomen in de referentiesituatie. Klimaatverandering en bodemdaling zijn belangrijke ontwikkelingen die terecht aandacht krijgen. In paragraaf 3.2 van het MER fase 1 is daarbij een specifieke koppeling gelegd met het watersysteem (de benodigde capaciteit en de waterkwaliteit. De impact van deze ontwikkelingen op bijvoorbeeld landbouw en natuur (zoals door een toename van de inlaat van zilt water) komt echter niet terug in de bij die onderwerpen beschreven referentiesituaties. De Commissie constateert daarom dat autonome ontwikkelingen tussen nu en 2035 (met name klimaatverandering en bodemdaling) bij de beoordeling van de alternatieven een zeer beperkte rol hebben gespeeld.

De Commissie adviseert om, voorafgaand aan het vaststellen van het projectbesluit, het MER fase 1 aan te vullen met de volgende informatie:

- Een omschrijving van de maatregelen die voor de drie (vergelijkbare) alternatieven nodig zijn voor de situatie 2035: de aanleg en inrichting voor een afvoercapaciteit van 1.550 m³/min.
- Een doorkijk van aanvullende maatregelen die voor de drie alternatieven nodig zijn voor de situatie 2050: een afvoer van 1.800 m³/min.
- Een beschouwing van de toegekende scores en waar nodig aanpassing daarvan, voor de vergelijkbare alternatieven (in ieder geval voor het zichtjaar 2035). Houd daarbij rekening met locatiespecifieke kenmerken, de mogelijke impact van autonome ontwikkelingen en eventuele positieve effecten voor alle in het MER vermelde toetsingscriteria.

2.3 MER fase 2 – uitwerking locatie Hardinxveld

Het MER fase 2 (inclusief bijlagen) is gebruikt bij achtereenvolgens de keuzes over:

- het tracé voor het nieuwe boezemkanaal tussen de Giessen en het nieuwe boezemgemaal in Hardinxveld;
- de locatie van het nieuwe boezemgemaal;
- de ligging van de (ondergrondse) perskokers om het water vanaf het gemaal naar de Nieuwe Merwede af te voeren;
- het vastleggen van het tracé voor het nieuwe boezemkanaal inclusief een inrichtings- en compensatieplan.

¹¹ <https://ndff.nl/>.

Deze paragraaf van het advies gaat in op de referentiesituatie voor MER fase 2 (inclusief een doorkijk naar de lange termijn), het in fase 2 invullen van onderzoek dat in MER fase 1 is aangekondigd (archeologie, nautische aspecten) en de impact van het plan op de ruimtelijke kwaliteit.

2.3.1 Referentiesituatie huidig besluit en voortgang richting 2050

Het zichtjaar voor het project is 2035, met een doorkijk naar 2050. De referentiesituatie moet aansluiten bij het zichtjaar. De vooruitblik naar 2050 is vervolgens relevant om te kunnen beoordelen hoe toekomstvast de nu te nemen maatregelen zijn en in hoeverre er andere of aanvullende maatregelen mogelijk zijn.

Inzicht in en vergelijking met de referentiesituatie voor het projectbesluit

Volgens het MER fase 2 worden de effecten vergeleken met de situatie zoals die in 2035 zou zijn op basis van autonome ontwikkelingen (zie paragraaf 7.1 in MER fase 2). De Commissie constateert dat ook hier, net als in het MER fase 1, deze referentiesituatie niet eenduidig is beschreven en toegepast.¹² Ook in MER fase 2 is niet duidelijk wat op het vlak van klimaatverandering en bodemdaling autonoom is, en wat niet. Zo wordt rekening gehouden met een verder uitgewerkte veenweidestrategie in de Alblasserwaard. Daarbij is rekening gehouden met de waterinlaat- en wateruitlaatcapaciteit van de Alblasserwaard, zo staat op bladzijde 62 van MER fase 2. Dit laatste is echter waar het nu te nemen projectbesluit over gaat. Het is niet duidelijk hoe dit een plek heeft gekregen in de resultaten van de veenweidestrategie (en op welke wijze deze zijn geborgd).

Overigens is voor de aanlegfase de huidige situatie relevant: de effecten van werkzaamheden zullen zich immers voordoen ten opzichte van de situatie zoals die nu is.

De Commissie adviseert om, voorafgaand aan het vaststellen van het projectbesluit, het MER fase 2 aan te vullen met:

- Een eenduidige beschrijving van de referentiesituatie.
- Waar nodig, de effectbeoordeling aan te passen op de juiste referentiesituatie.

Belang van voortgang richting 2050

Het waterschap wil rond 2035 vaststellen welke extra maatregelen op dat moment nodig en passend zijn om in ook 2050 voldoende water af te kunnen voeren. Bij de besluitvorming daarover zal gebruik gemaakt worden van de nieuwste inzichten over onder andere klimaatverandering.

De tijd tussen nu en 2035, en vervolgens naar 2050, is relatief kort vanuit het oogpunt van onderzoek, besluitvoorbereiding en besluitvorming. De Commissie benadrukt in dat kader het belang van voortgang om tijdig vervolgstappen te kunnen zetten. Ze beveelt aan om bij het verder uitwerken van de adaptieve strategie ook te kijken naar aanvullende oplossingen, naast die gericht op de aan- en afvoer van water, zoals waterberging. De aard van het gebied vraagt om een integrale benadering, waarin in ieder geval de samenhang met de veenweideproblematiek wordt opgepakt.

¹² De provincie Zuid-Holland vraagt in haar zienswijze op de NRD aandacht voor de toekomstige ontwikkeling van het gebied de onzekerheden daarbij, onder andere wat betreft klimaatverandering en bodemdaling.

2.3.2 Archeologisch vervolgonderzoek

Beschikbare informatie niet opgenomen in het MER fase 2

De Commissie constateert dat het archeologisch en cultuurhistorisch onderzoek dat is voorgesteld in MER Fase 1 niet navolgbaar in MER Fase 2 is opgenomen. MER fase 1 bevat als aanbeveling voor de volgende fase¹³ het uitvoeren van historisch-geografisch onderzoek van waterschaparchieven en verkennend booronderzoek. Dit laatste om de bodemopbouw en intactheid te bepalen.

Hoewel voor archeologie twee onderzoeken opgevoerd worden in de literatuurlijst in MER fase 2, zijn deze rapporten niet als bijlage toegevoegd.¹⁴ Bij de vergunningaanvraag van het al eerder in dit advies genoemde zonnepark zit wel een verkennend booronderzoek.¹⁵ Dit onderzoek is uitgevoerd vanwege grondverstorende werkzaamheden ten behoeve van de aanleg van een nieuwe watergang, zo staat in het rapport. Uit het onderzoek blijkt dat er op twee plekken in het tracé van het boezemkanaal het archeologisch risico als middelhoog is gewaardeerd. Het gaat om waarden die gerelateerd zijn aan de Romeinse tijd, de Middeleeuwen en de Nieuwe tijd.

De Commissie constateert dat dit belangrijke onderzoek ontbreekt als bijlage bij het MER fase 2, én dat de resultaten van dit onderzoek niet in de tekst zijn opgenomen. Ook in algemene zin bevat het MER fase 2 geen overzicht van maatregelen om negatieve effecten op archeologische (verwachtings)waarden te voorkomen of te mitigeren. Hiermee ontbreekt essentiële informatie over de (mogelijke) effecten van het nieuwe kanaal.

Betekenis van archeologische vondsten voor het te nemen besluit

Het beschikbare booronderzoek maakt onderdeel uit van de verkennende fase van de AMZ-cyclus¹⁶. Voor de haalbaarheid van de uitvoering is het relevant om ook het waarderend onderzoek uit te voeren. Dit advies wordt ook in het verkennend booronderzoek gegeven. Het gaat dan om karterend booronderzoek en/of proefsleuven. Dit onderzoek kan gericht plaatsvinden, gezien het detailniveau van het ontwerp van het boezemkanaal. Informatie uit dit onderzoek is te gebruiken om bij de tracékeuze van het boezemkanaal rekening te houden met archeologie en/of cultuurhistorie.

Wanneer het ontwijken van vindplaatsen en gebieden met een archeologische verwachting niet mogelijk is, moeten voorafgaand aan de aanleg de noodzakelijke stappen uit de archeologische monumentenzorg (de AMZ-cyclus) doorlopen worden. De Commissie wijst er op dat wanneer het karterend onderzoek laat zien dat opgraving nodig is, dit zeer veel tijd in beslag kan nemen. Ook dit is een relevant gegeven voor de besluitvorming over het nieuwe boezemkanaal.

¹³ Zie paragraaf 6.1.10 van het MER fase 1.

¹⁴ Hoofdstuk 10 Literatuurlijst van MER fase 2 vermeldt twee rapporten uit 2024 van EARTH: *Effecten op archeologie en Boezemtracé gemaal te Hardinxveld, gemeente Hardinxveld-Giessendam*.

¹⁵ EARTH, 11 december 2024. *Boezemtracé gemaal te Hardinxveld, gemeente Hardinxveld Giessendam. Een inventariserend veldonderzoek (IVO-O verkennende fase) door middel van boringen*.

¹⁶ De AMZ-cyclus gaat over het stapsgewijs opsporen, waarderen en veiligstellen van archeologische resten. Deze omvat zeven stappen (zie www.cultureelerfgoed.nl).

De Commissie adviseert om, voorafgaand aan het vaststellen van het projectbesluit, het MER fase 2 aan te vullen met een overzicht van concreet te verwachten effecten voor archeologie en cultuurhistorie. Gebruik hierbij informatie uit het verkennend booronderzoek. Maak, op basis van waarderend onderzoek, inzichtelijk in hoeverre aantasting van archeologische waarden voorkomen of gemitigeerd kan worden. Betrek hierbij de diepteligging en de aard van de waarden, en beschouw ook indirecte effecten zoals de gevolgen van bodemdaling.

2.3.3 Vervolgonderzoek nautische aspecten

Het MER fase 1 vermeldt dat nader bepaald moet worden of de uitstroom van het nieuwe gemaal effect heeft op de daar aanwezige nautische functies. Het gaat bijvoorbeeld om de vaargeul en de ligplaatsvoorzieningen bij Hardinxveld. Met dit onderzoek moet nader bepaald worden of aanvullende maatregelen nodig zijn. Bijvoorbeeld passende voorzieningen om eventuele ongewenste stromingseffecten te minimaliseren (zie paragraaf 6.1.13 van het MER fase 1).

Uit het MER fase 2 is niet af te leiden of dit nadere onderzoek heeft plaatsgevonden. Ook hier wordt verwezen naar een vervolgfase. Zo staat in paragraaf 8.7.1 van het MER fase 2: *‘De uitstroom wordt op zo’n manier ontworpen, al dan niet met een geleidingsconstructie, dat deze voldoet aan de vereisten voor het gebruik van nautische functies.’* Het MER geeft nu geen informatie over de mogelijke invulling en haalbaarheid van maatregelen. Deze maatregelen moeten passen bij het gebruik van de haven langs de Beneden-Merwede en voor het gebruik van de Steenenhoeksche Kanaalsluis.

De Commissie adviseert om, voorafgaand aan het vaststellen van het projectbesluit, het MER fase 2 aan te vullen met informatie over de eventuele impact van de uitstroom van het gemaal in de haven langs de Beneden-Merwede, de daarvoor benodigde maatregelen (en het ruimtebeslag) en een inschatting van de haalbaarheid ervan.

2.3.4 Ruimtelijke kwaliteit

Beoordelingscriteria voor ruimtelijke kwaliteit

Ruimtelijke kwaliteit is niet opgenomen als apart criterium of aspect in het beoordelingskader van MER fase 1. Dat is wel het geval in de Integrale beoordeling¹⁷. Deze beoordeling is gebruikt bij de keuzes voor het tracé voor het nieuwe boezemkanaal en de locatie van het nieuwe gemaal in Hardinxveld. De beoordeling verwijst naar de Ruimtelijke inpassingsvisie Hardinxveld¹⁸. In het MER fase 2 zijn varianten voor het gemaal bij Hardinxveld onderzocht. Deze verschillen in locatie ten opzichte van het bestaande gemaal. Bij de beoordeling is beoordeeld of de varianten voldoen aan de Ruimtelijke inpassingsvisie (bladzijde 36 van MER fase 2). In het beoordelingskader dat is gebruikt om de effecten van het uitgewerkte ontwerp (zoals opgenomen in het projectbesluit) te beoordelen ontbreekt ruimtelijke kwaliteit.

¹⁷ Bijlage 19 bij MER fase 1: INFRAM B.V., 28 juni 2022. *Integrale beoordeling gemaal en boezemkanaal Hardinxveld – bijlage 1 van Nota Voorkeursalternatief*.

¹⁸ Infram B.V., 8 juli 2021. *Ruimtelijke Inpassingsvisie Gemaal en boezem Hardinxveld-Giessendam*. Vastgesteld door de gemeenteraad van Hardinxveld-Giessendam op 23 september 2021.

Dit heeft tot gevolg dat de betekenis van het nieuwe gemaal op de ruimtelijke kwaliteit (gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde) niet in beeld is gebracht. Dat is wel relevant, omdat het besluit onder andere de maximale maten vastlegt van het pompgebouw van het nieuwe gemaal (maximaal 30 meter lang, 18 meter breed en 14,5 meter hoog ten opzichte van NAP).¹⁹ Paragraaf 8.7.4 van MER fase 2 beschrijft alleen op hoofdlijnen wat de toekomstige situatie betekent voor het zicht vanuit woningen. Mede gezien de gemeentelijke monumenten die 'beeldbepalend gesitueerd zijn' (zie bladzijde 122 in MER fase 1) en de nabijgelegen woningen moet het MER ook zichtbaar maken hoe de toekomstige situatie eruit kan gaan zien. Dit geldt overigens ook voor andere maatregelen, zoals het poldergemaal.²⁰

Gebiedsspecifieke visualisaties

In haar advies over de NRD gaf de Commissie al aan dat in MER fase 2 de vormgeving en inpassing in het landschap een specifiek aandachtspunt is. Dat is wel gedaan voor de nieuwe profielen van het kanaal, maar niet voor het gebouw. Het MER bij het projectbesluit moet de effecten (positief, negatief) inzichtelijk maken aan de hand van visualisaties. Dit laat zien hoe het 'nu' en 'straks' eruit kan zien, vanaf steeds dezelfde gezichtspunten, bijvoorbeeld veelgebruikte verblijfplaatsen of routes. Ook wanneer het ontwerp van het gemaal nog niet duidelijk is, is het goed mogelijk om met referentiebeelden de ruimtelijke impact van een nieuw gebouw in beeld te brengen.

Naar aanleiding van het locatiebezoek heeft het waterschap een landschapstekening met enkele dwarsprofielen en visualisaties aan de Commissie gestuurd.²¹ Deze is gebruikt voor onder andere bijeenkomsten met de omgeving. Deze maken echter geen onderdeel uit van het MER, ze zijn ook niet terug te vinden op de informatiepagina²² over het project. De Commissie constateert dat niet is af te leiden of deze visualisaties wat maatvoering betreft passen op de afmetingen die het projectbesluit mogelijk maakt (vooral de hoogte van het toekomstige gemaalgebouw). Daarbij zijn de visualisaties zeer abstract. Het is een gemis dat er geen (foto)visualisaties vanuit (de tuinen van) de bestaande woningen is gegeven.

De Commissie adviseert om, voorafgaand aan het vaststellen van het projectbesluit, het MER fase 2 aan te vullen met:

- Een beoordeling van het project op ruimtelijke kwaliteit (gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde).
- Gebiedsspecifieke visualisaties (zoals fotobewerkingen) vanuit logische en voor betrokkenen relevante standpunten. Laat daarmee zien hoe de toekomstige bebouwing, gebaseerd op de maximale omvang die het projectbesluit mogelijk maakt, zich verhoudt tot het landschap, de bestaande bebouwde omgeving en historische gebouwen.

2.4 Aansluiting MER op projectbesluit

In artikel 7 biedt het projectbesluit flexibiliteit voor de detailuitwerking en de realisatie. Daarbij geldt dat de negatieve milieueffecten aantoonbaar niet groter mogen zijn dan de

¹⁹ Zie Artikel 2.7 Permanente maatregelen en voorzieningen boezemgemaal van het ontwerp-projectbesluit.

²⁰ Artikel 2.6 beschrijft de maximale maten van het pompgebouw bij het poldergemaal, met als maximale hoogte 4 meter boven maaiveld.

²¹ Landschapstekening boezemgemaal. Waterschap Rivierenland.

²² Zie <https://www.waterschaprivierenland.nl/nieuwe-waarden-alblasserwaard-nwa>.

milieueffecten zoals in het MER beschreven. Ook hoofdstuk 9 van het MER fase 2 vermeldt deze voorwaarde. In paragraaf 9.4 staat een opsomming van onderwerpen waar maatregelen voor nodig zullen zijn, op basis van de effectbeoordeling. De invulling van deze maatregel volgt op een later moment (namelijk in de contractering met de aannemer).

De Commissie constateert dat het MER ten eerste weinig concreet maakt welke grenzen in dit kader gehanteerd moeten worden. Ten tweede mist een doorkijk naar de aard van de maatregelen en de (verwachte) effectiviteit en haalbaarheid daarvan. Daarmee is niet inzichtelijk of de maatregelen realistisch zijn, en hoe maatregelen zich verhouden tot de geboden flexibiliteit. De Commissie constateert dat dit ook niet in het projectbesluit terug komt. Nu is niet duidelijk in hoeverre de resultaten van het MER zijn vertaald naar het projectbesluit.

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER, voorafgaand aan het vaststellen van het projectbesluit, duidelijk te maken hoe inzichten uit het MER zijn vertaald naar het projectbesluit. Het gaat dan specifiek om ongewenste effecten die met maatregelen voorkomen moeten worden. Maak inzichtelijk welke grenzen daarbij gehanteerd worden en dat mogelijke maatregelen effectief en realistisch zijn.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

ir. Eric van der Aa
dr. Wilfried ten Brinke
drs. Gert Dekker
dr. Sigrid van Roode
Marja van der Tas (voorzitter)

drs. Aletta Lüchtenborg (secretaris)

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Goedkeuring van het projectbesluit.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor projecten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een milieueffectrapport (MER) vereist zijn. Uit [Bijlage V van het Omgevingsbesluit](#) onder de Omgevingswet volgt om welke projecten het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om het project K4, werken ter beperking van overstromingen.

Bevoegd gezag besluit

Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland.

Initiatiefnemer besluit

Waterschap Rivierenland.

Bevoegd gezag mer-procedure

Gedeputeerde staten van de provincie Zuid-Holland.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag op 15 juli 2027 heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3435](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de Milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e info@commissiener.nl
w commissiener.nl